

SEMBOLLER VE SOSYAL FONKSİYONLAR IŞIĞINDA BİR ELEŞTİRİ DENEMESİ: KÖY DÜĞÜNÜ – PIETER BRUEGEL

A CRITIQUE TRIAL UNDER THE LIGHT OF SYMBOLS AND SOCIAL FUNCTIONS:
THE PEASANT WEDDING – PIETER BRUEGEL

Serdar TUNA¹

Öz

Sanat yapıtları, bireysel ifade aracı oldukları gibi, aynı zamanda da toplumun özelliklerini yansıtan, o toplumun yarattığı büyük kültür şemsiyesinin bir parçasıdır ve bu nedenle, toplumu yansıtan birer ayna işlevi görürler. Sanatçılar toplumsal olayları kendi süzgeçlerinden geçirerek aktarırlar ve bu eserler aynı zamanda da gelecek nesillere bir değer, bir estetik nesne olarak kalırken, günümüzde pek çok araştırmacı için de dönem özelliklerini tespit etmeye yarayan birer belge olarak da kullanılırlar. Şüphesiz ki sanat yapıtları, her şeyin çoğu zaman açık seçik anlatıldığı, görünenin her zaman görüldüğü gibi olduğu salt belgeler değildir. Sanat yapıtlarının varlık amacı da bu değildir. Maddenin düşünce ile birleşmesi olarak da tanımlanan sanat yapıtları, genel tanımı ile estetik nesnelere dir. Bu araştırmada, Pieter Bruegel'in Köy Düğünü isimli çalışması, sanat eleştirisinin betimleme ve yorumlama aşamaları ile sınırlı tutularak ele alınmış ve yapıt üzerindeki elemanlar ve sembollerden yararlanılarak, dönem yaşamı incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmada, resme konu olan günlük yaşam unsurları incelenmiş, kıyafetler, oturma biçimi, kullanılan aksesuarlar gibi unsurlardan anlamlar çıkartılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Peter Bruegel, Sanat Eleştirisi, Sembol, Sosyal Fonksiyon, Sanat Yapıtları

Abstract

Works of art are not only vehicles of individual expression but also a part of the great cultural umbrella created by the society reflecting the society's features. Because of this reason they function as mirrors reflecting the society. Artists scrutinize the social events from their own perspectives and these works of art not only remain as a value and esthetical object for future generations but they are also used as documents to explore the features of the period by many researchers. There is no doubt that works of art are not always documents that reflect everything as they look and expressed with all clarity. The creation aim of works of art is actually not this. Works of art described as the union of substance with idea, are generally described as esthetical objects. In this study, Pieter Bruegel's work titled Village Wedding is evaluated with descriptive and interpretive art critique and the period life is explored by making use of the symbols.

Keywords: Pieter Bruegel, Art Criticism, Symbol, Social Function, Art Works

¹ Doç.Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, stuna@mehmetakif.edu.tr

1. GİRİŞ

İçinde yaşadığımız doğa gibi, sanat da farklılıkların oluşturduğu uyumlu bir bütündür. Aynı zamanda sanat; toplumların kültürünü oluşturan en önemli elemanlardan biridir ve bu nedenle sanat eserleri, içinden çıktığı toplumların birer aynasıdır. Sanatçılar, sanat yapıtını oluşturma sürecinde, içinde bulunduğu toplumun biriktirdiği kültürden, yaşadığı çağın kendinde bıraktığı etkilerden ve yaşadığı andan yararlanırlar. Bu nedenle; sanat eserleri sanat tüketicisine estetik bir haz vermesinin yanısıra; dönem hakkında bilgi aktaran çok önemli belgeler olarak da kabul edilirler. Bu özellikleri ile sanat yapıtları, dönemin yaşam tarzı, mimarisi, giyinme ve yemek kültürü ve hatta coğrafi yapıda meydana gelen değişiklikler hakkında farklı alanlardaki araştırmacılara bazen semboller kullanarak, bazen de doğrudan, önemli bilgiler aktarırlar.

Görsel iletişimin yazılı iletişimden çok daha önce ortaya çıkması nedeni ile sanat yapıtları aynı zamanda etkili ve köklü iletişim araçlarıdır. Binlerce yıl öncesinden kalan mağara duvarlarındaki simge ve resimler, bize o dönemin günlük yaşamı, avlanma teknikleri gibi konularda bilgiler aktarmaktadır. Bu özelliklerinden dolayı sanat yapıtları, kimi araştırmacılara göre birer tarihi belge özelliği de taşımaktadırlar. Sanat yapıtları aynı zamanda coğrafi veriler de sunabilmektedirler. Ossing (2012), Alman Coğrafya Araştırma Merkezi tarafından yayınlanan "Paintings as a Climate Archive?" adlı çalışmada, 17.yy peyzaj sanatçılarının çalışmalarını kullanarak coğrafi yapıdaki değişiklikleri tespit etmeye çalışmıştır. Sanat eserlerini bir belge olarak kullanan araştırmacıların başında tarih araştırmacıları gelmektedir. Bir tarih araştırmacısı olan Yonghee Suh; "Past Looking: Using Arts as Historical Evidence in Teaching History" isimli araştırmasında, sanat yapıtlarının, tarih öğretiminde bir belge olarak nasıl kullanılması gerektiğini açıklarken, aynı zamanda da öğretmenlere, derslerinde sanat yapıtlarını daha etkili kullanmalarını önermektedir (Suh, 2013).

Amaç

Bu araştırmada; sanat eseri inceleme yöntemi ile döneme ait kullanılan semboller ve eserde görünenlerden yola çıkılarak, eserin yorumlanması ve dönemsel kimi özelliklerin ortaya çıkartılması amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Veriler; literatür tarama ve Pieter Bruegel'in Köy Düğünü adlı eserinin incelenmesi ile elde edilmiştir. Araştırmada, Edmund Feldman'ın pedagojik eleştiri yöntemi uygulanmıştır. Feldman'ın (1994), önerdiği sanat eleştirisi yöntemi Betimleme, Çözümleme, Yorumlama ve Yargılama basamaklarından oluşmaktadır. Ancak, araştırmanın amacı doğrultusunda, sadece Betimleme ve Yorumlama basamakları ele alınmış, eserlerin kompozisyon özellikleri konu dışında bırakılmış, görünenler ve arka plan tarafından aktarılanlar mesaj, bilgi ve duygu gibi ileti unsurları ele alınmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmada, Feldman'ın eleştiri yöntemi kullanılacaktır. Betimleme, Çözümleme, Yorumlama ve Yargılama basamaklarından oluşan bu yöntem, sanat eseri üzerindeki elemanların tanımlanmasından, estetik yargılamaya kadar geniş bir alanı içerir. Bu araştırmada, araştırmanın amacı doğrultusunda, sadece Betimleme ve Yorumlama basamakları kullanılmıştır.

Eleştirisi yapılmaya çalışılacak yapıtının adı; “Köy Düğünü - Peasant Wedding Feast”. Sanatçısı ise Pieter Bruegel (1525-1569)’dir (Resim 1).

Resim 1. Köy Düğünü - Pieter Bruegel (1525-1569)

Orjinal ölçüleri 114 x 163 cm olan bu resim Pieter Bruegel tarafından 1567 tarihinde yapılmıştır ve resim Viyana Sanat Tarihi Müzesinde yer almaktadır.

706

Resim incelenirken Feldman’ın eleştirisi basamaklarına kısmen sadık kalınacak ve öncelikle, resim üzerindeki öğelerin tespit edilmesine çalışılacaktır. Elde edilen veriler, resimden anlam çıkartma aşaması olan yorumlama basamağında değerlendirilecektir.

Resim günlük hayattan bir sahneyi ele almaktadır. Resme bakıldığında, kapalı bir mekanda bol figürün yer aldığı, daha çok sıcak renklerin hakim olduğu görülmektedir. Resmin arka planında saman yığınlarından oluşmuş ve büyükçe bir duvar görüntüsü veren geniş bir yüzey, sol tarafta dışa açılan bir kapı, içerde ise uzun ahşap bir masa yer almaktadır. Duvar aralarında kalın dikey ahşap kirişler dikkat çekmektedir.

Masa, etrafında oturan kadın ve erkeklerden oluşan bir kalabalıkla çevrilidir. Masa etrafında oturanların, sunulan yemekleri yedikleri ve kupalardan içki içtikleri görülmektedir. Resmin ön planında, oldukça büyük ahşap bir tepsi içerisinde kaplara konulmuş yiyecek taşıyan iki hizmetli yer almaktadır. Taşıdıkları kaplarda neredeyse tek tip yemek bulunmaktadır. Hizmetlilerden arkada olanın büyük beyaz önlüğü, dikkatleri öncelikle resmin bu bölgesine çekme amacı ile kullanıldığını düşündürmektedir. Resimde neredeyse hemen herkes gibi, bu iki hizmetli de şapkalıdır. Şapkalardan biri kırmızı, diğeri ise yeşil renklidir. Ancak ilginç olan, hizmetlilerde olduğu gibi, kimi şapkalarda farklı nesnelere takılı olduğudur. Buradaki hizmetlilerden arkada olanın şapkasında beyaz kurdela, öndekinin şapkasında ise tahta bir kaşık takılıdır (Resim 2, 3, 4).

Resim 2

Resim 3

Resim 4

Resmin sol alt köşesinde irili ufaklı ve kimi sepet içerisinde toprak kaplar bulunmaktadır. Yeşil renkli ve kısmen daha şık giysili bir adam figürü, büyük kaptan daha küçük bir kaba bir sıvı boşaltmaktadır. Kapların önünde kırmızı şapkasıyla küçük bir kız çocuğu yere oturmuş, elindeki büyükçe ekmeği yerken görülmektedir. Bu küçük kız çocuğunun şapkasında da bir tavus kuşu tüyü, belinde ise iple bağlı bir çakı bulunmaktadır (Resim 4).

Resmin sağ tarafında açık renkli başlıklı adam, yanındaki siyah giysili, siyah başlıklı kızıl sakallı adamla konuşurken görülmektedir. Siyah giysili adamın şapka ve giysisi diğerlerinden oldukça gösterişli resmedilmiş ve ayrıca belinde büyükçe bir kılıç taşımaktadır (Resim7). Giyim ve kuşamından diğerlerinden farklı olduğu vurgulanmaktadır. Yine aynı adamın yanında, masanın altında bir köpek durmaktadır. Konuşan açık renkli başlıklı adamın yanında, resimde tek olan sandalyeye oturmuş, siyah başlıklı bir başka yaşlı adam bulunmaktadır. Yaşlı adamın üst tarafına gelecek şekilde, birbirine çapraz şekilde bağlanmış ve ortasında tırmık bulunan buğday demetleri, duvara asılmış şekilde durmaktadır (Resim 5). Masanın en merkezi yerinde sırtını duvara vermiş, başında taç bulunan bir kadın ve arkasındaki duvara asılmış yeşil renkli kumaş ve kumaşın üzerinde bir kap bulunmaktadır (Resim 6). Resmin sol tarafında ise yeşil elbiseli ve yine şapkalı bir adam, elindeki büyük kaptan, yerdeki küçük kaplara içecek boşaltırken görülmektedir (Resim 8).

Resim 5

Resim 6

Resim 7

Resim 8

Resmin dikey ekseninin sol tarafında ve yemek masasının ortasına gelecek şekilde ayakta duran iki müzisyen vardır. Müzisyenlerin ellerinde gayda türü bir müzik aleti ve müzik aletlerinin uçlarına bağlı tüyler bulunmaktadır (Resim 10). Resmin sol tarafında ise, dışa açık bir kapı, kapının önünde içeriye doğru yönelmiş insan kalabalığı dikkatleri çekmektedir.

Resim 10

Resimde ne olduğu tespit edildikten ve veriler toplandıktan sonra, eldeki verileri anlamlandırmak yani bir yorumda bulunmak gerekmektedir.

Yorumlama

Resim, adından da anlayabileceğimiz gibi, bir köy düğünü kutlamasını anlatmaktadır. Resimde bir masa etrafında oturmuş, yemek yiyip içki içerek kutlama yapan köylüler görülmektedir. Gündelik kıyafetli insanlar ve kutlamanın yapıldığı mekanın sıradan bir köy mekanı olması –kimi yazarlara göre, bu mekan bir ahırdır- ortamdaki renklerin sıcaklığı, insanların beden hareketleri ve yeme içme şekilleri, kutlamanın samimi bir ortamda gerçekleştiği izlenimini güçlendirmektedir.

Duvarında birbirine çapraz şekilde asılı olan buğday demetleri (Resim 5), pek çok farklı kültürde bereket sembolü olarak kullanılmaktadır. Burada da aynı amaçla kullanılmasının yanısıra, aynı zamanda bize düğünün mevsimi hakkında da önemli ipucu da vermektedir. Hagen ve Hagen (2003), resmin yapıldığı dönemde tahılın en önemli yiyecek maddesi

olduğunu, öğünlerde tahılın un veya farklı formlarının günlük yaşamda yoğunlukla kullanıldığını belirtmektedir. Yazarın verdiği bilgiye göre hasat, eylül ve ocak ayları arasında yapılıyordu ve köylüler bu mevsimlerde ürünlerini satabiliyorlardı. Düğünler de yine köylülerin ürünlerini sattığı bu dönemlerde gerçekleştiriliyordu. Dolayısıyla gördüğümüz bu düğünün de, eylül ve ocak ayları arasında gerçekleştiği söylenebilir. Bir sembol olarak da görebileceğimiz başaklar, evliliğin bereketli olması dileğini de yansıtıyor olabilir.

Resimde görülen hizmetlinin başlığındaki tahta kaşık (Resim 2), yine Hagen ve Hagen (2003)'e göre fakirliğin ve açlığın önemli bir sembolüdür. Söz konusu dönemde Hollanda'nın önemli bir yokluk içinde olduğunu belirten yazar, insanların buldukları yerde yemek yemek için ceketlerinin cebinde, şapkalarında birer kaşık taşıdıklarını ifade etmektedir. Resmin yapıldığı dönem, özellikle Kuzey Avrupa'da "Küçük Buzul Çağı" olarak adlandırılan döneme denk gelmektedir. Küçük Buzul Çağı, yaklaşık 1300 ila 1850 yılları arasında gerçekleştiği ve bu dönemde Baltık Denizinin, Avrupa'daki birçok nehir ve gölün donduğu bilinmektedir. Bu olumsuz iklim koşulları; yaygın ürün hasarına ve buna bağlı olarak da açlık ve nüfus düşüşüne yol açmıştır. Olumsuz iklim koşullarının yol açtığı kıtlık, tahıl fiyatlarında önemli artışa sebep olmuş, tarımsal üretim neredeyse durmuş ve nüfusun büyük bölümü açlık ve yoksulluk durumuna düşükçe toplumdaki sosyal huzursuzluk da artmıştır (Oosthoek, 2015). Resimde, hizmetliler tarafından dağıtılan yemeklere bakıldığında, tabaklardaki yemeklerde fazla çeşitlilik görülmemektedir. Bu da, yukarıdaki fakirlik dönemini desteklercesine, düğünde kısıtlı bir bütçe kullanıldığının da kanıtı gibidir.

Resimdeki kişilerin giysilerinden ve oturma biçimlerinden elde ettiğimiz verilerle, kişilerin kimlikleri hakkında da bir yorum yapmak mümkündür. Resmin sağ tarafında, gelinin sol tarafında oturan yaşlı siyah şapkalı adam dikkatleri üzerine çekmektedir (Resim 9). Onu diğerlerinden ayıran unsur, öncelikle sıradan köylülerle tahta sıralara değil de, özel bir iskemleye oturmasıdır. Onun gibi özel bir iskemleye oturan ikinci bir davetli yoktur. Ayrıca giydiği kürklü kıyafet de onu sıradan köylülerden ayırmaktadır. Söz konusu kişinin, köye dışardan gelen bir resmi görevli olabileceği, belki de nikahı onaylayacak resmi görevli olabileceği söylenebilir.

Resim 9

Resimde hemen herkesin başında bir şapka görülmektedir (Resim 2, 3, 4). Şapkaların bazılarında ise tüy, kurdele gibi unsurlar bulunmaktadır. Müzisyenler de ise, çalgılarında takılıdır (Resim 10). Bu işaretler veya semboller, şapkayı taşıyan kişinin bağlı bulunduğu grupları temsil etmektedir. Bu gruplar; kişilerin sonradan oluşturduğu sosyal gruplar olmakla beraber, çoğunlukla mesleki, sosyo-ekonomik veya etnik gruplardır.

Resmin sağ tarafında açık renkli başlıklı adamın kıyafetinden, köyün rahibi

olabileceğini, yanındaki siyah giysili, siyah başlıklı adamın ise; şapka ve giysisinin oldukça gösterişli olmasından dolayı, bunun da toprak sahibi zengin olabileceğini söyleyebiliriz. Toprak sahibi olduğunu düşündüğümüz kişinin yanında ve masanın altında yer alan köpek, yine pek çok kültürde sadakati simgeler. Evlilik törenini anlatan bu resimde de köpek figürüne, bu evliliğin sadakat temelinde oluştuğu ya da oluşmasını temenni amacıyla yer verildiği düşünülebilir.

Diagonal kompozisyonlu bu resimdeki vurgulanan kişi ise; sağ tarafta duvara asılmış yeşil kumaş önünde oturan kadındır. Kadının vurgulanmasından dolayı, bu düğün töreninin gelini olduğu kanısını uyandırmaktadır. Ancak, gelinin yanında damat görülmemektedir. Ancak bu durum yine dönemin kültürel yapısıyla açıklanabilir. Söz konusu dönemde; misafirlerle ilgilenme görevinin, gelin ve gelinin ailesinde olmadığı, misafirlere hizmet görevinin sadece damat ve damadın ailesinde olduğu ifade edilir (Hagen ve Hagen, 2003; Visual Arts, 2017). Buna bağlı olarak Resim 8’de görülen, yeşil elbiseli genç erkeğin, gerek özenli kıyafetleri gerekse misafirlere hizmet etme durumunda olması, onun damat olma olasılığını arttırmaktadır.

İzleyici resmin tamamına baktığında, düğünün sevincini pek de hissedememektedir. Masanın etrafında birçok insan var, ancak çoğu meşgul veya meşgul görünüyor. Köşede sadece rahip sohbet ediyor. Düğün şöleni görkemli görünüyor, ancak daha yakından incelendiğinde, tabaklarda sadece küçük ve tek tip yiyecek bulunduğunu görmekteyiz. Ancak ressam bize bu durumun insanları kötümser yapmadığını, nadir bulunan lezzetli yiyecekleri zevkle yediklerini göstermektedir. Bu resim aynı zamanda izleyiciye, köylülerin sahip olduğu zorlu hayatı da anlatıyor. Ortamın ne kadar olumsuz olursa olsun, insanların daima hayatta kalma becerisine sahip olduklarını söylüyor.

4. SONUÇ

Sanat yapıtları, çoğu zaman sadece sanat yapıtları değildirler. Aynı zamanda izleyiciye dönemi hakkında değerli bilgiler veren belge niteliğinde eserler olarak da kabul edilirler.

Pieter Bruegel, Köy Düğünü adlı bu eserinde izleyiciye, tanıklık ettiği döneminin bir köy düğünü atmosferini yansıtmıştır. Kendisini bir gözlemci, bir tanık gibi olayın dışında tutan Bruegel, dönemin sosyal ve ekonomik durumunu gözler önüne sermiştir. Resimden elde edilen semboller ve görünenlerle, dönem insanların sosyal statüleri, sosyal statülerinin toplum içerisindeki yeri, dönemin kültürel yapısı anlaşılabilir.

KAYNAKÇA

Feldman, E. (1994). *Practical Art Criticism*. Prentice Hall

Hagen, R.M. ve Hagen, R. (2003). *What Great Paintings Say*. V.1. Taschen

Oosthoek, K. Jan. (2015). *Little Ice Age. Environmental History Resources*. <https://www.eh-resources.org/little-ice-age/> adresinden 19.10.2017 tarihinde alınmıştır.

Ossing, F. (2012). *Paintings as a Climate Archive?* GFZ German Research Center for Geosciences.

http://bib.gfz-potsdam.de/pub/wegezurkunst/paintings_as_climate_archives.pdf adresinden 14.10.2017 tarihinde alınmıştır.

Suh, Y. (2013). *Past Looking: Using Arts as Historical Evidence in Teaching History*. Social Studies Research and Practice. Volume 8 Number 1

Visual Arts. (2017). Interpretation of The Peasant Wedding by Pieter Bruegel the Elder

<http://www.visual-arts-cork.com/famous-paintings/peasant-wedding.htm>
11.10.2017 tarihinde alınmıştır.

adresinden